

Burkart Sellin

Anticipace vývoje v povoláních a kvalifikacích

Doporučení a závěry založené na přehledu inovací metod a nástrojů používaných v Evropské unii.

Publikováno v CEDEFOP¹ v srpnu 2000.

Obsah

- I. Úvod
- II. Hlavní informace a výsledky průzkumu
- III. Hlavní úkoly pro systémy a opatření
- IV. Nové a rozšířené úkoly anticipace vývoje v povoláních a kvalifikacích
- V. Doporučení a závěry

I. Úvod

Tento příspěvek byl poprvé zpracován, aby podpořil úvahy účastníků konference CEDEFOP o inovacích, konané v Bruselu koncem června 2000, a jeho účelem je shrnout hlavní výsledky průzkumu zahájeného v roce 1999 v souvislosti se sítí *Ciretoq*² a s projektem *Innovations in VET*. Průzkum a jeho výsledky mají posílit snahy CEDEFOP o rozvíjení způsobů pozorování inovací i o první samostatná doporučení nebo závěry.

Příspěvek má jménem CEDEFOP navrhnout finální doporučení a závěry na téma anticipace vývoje v povoláních a kvalifikacích, které jsou adresovány především těm, kteří se účastní odborného vzdělávání a přípravy (OVP), politickým činitelům a činitelům v oblasti vývoje OVP. Má napomáhat pokračujícímu procesu rozhodování tím, že bude zlepšovat nástroje pro výzkum, vývoj a plánování OVP ve světle současných a budoucích závažných úkolů. Měl by pomoci CEDEFOP a organizacím zabývajícím se výzkumem a vývojem OVP v členských státech lépe identifikovat prioritní činnosti v této významné oblasti politiky vzdělávání a odborné přípravy.

II. Hlavní informace a výsledky průzkumu

Jak je patrné ze zprávy³, *v posledních letech došlo ve většině členských států k významným reformám spočívajícím buď v obnově existujících institucí, nástrojů a metod zabývajících se anticipací profesního a kvalifikačního vývoje, nebo k ustavení zcela nových nástrojů a organizací*, a to hlavně proto, aby se posílilo:

¹ Tento dokument zpracoval B. Sellin na jaře roku 2000.

² Ciretoq - Kruh pro spolupráci ve výzkumu trendů v povoláních a kvalifikacích, který CEDEFOP založil v roce 1995 a jehož činnost ukončil v roce 2000.

³ CEDEFOP (2000): *Anticipation of Occupation and Qualification Trends in the European Union, Innovations for effective anticipation of qualification and competence trends and the adaptation of VET provision in Member States*, publikováno jako soubor PDF na webové stránce CEDEFOP www.cedefop.eu.int (red. Burkart Sellin), Soluň.

- pozorování a zkoumání nového vývoje v povoláních, kvalifikacích a kompetencích na regionální, odvětvové nebo národní úrovni, přičemž se zároveň bere v úvahu mezinárodní a evropská (srovnávací) dimenze;
- ustavení stálého fóra a sítí mezi všemi, kteří se na OVP podílejí, včetně zástupců sociálních partnerů, kteří pomáhají v (re) definování povolání a kvalifikací ve světle nového vývoje a úkolů, i v příslušné úpravě programů OVP.

Pozornost věnovaná tomuto problému byla ve druhé polovině 90. let posílena *programem Leonardo da Vinci* pro OVP, který si ponechal toto téma jako jednu ze svých hlavních politických priorit, a také paralelní snahou *Strukturálních fondů* a připojených iniciativ například *Adapt a Employment*, které zahájily pilotní projekty a vypracovaly studie o tomto problému. Začátkem roku 1999 byl CEDEFOP přizván, aby posílil snahy Komise a zhodnotil celkový vývoje v členských státech, aby poskytl evropský přehled, a tak pomohl Komisi v hodnocení výsledků těchto programů a projektů.

Dále byl CEDEFOP vyzván, aby vypracoval návrhy a doporučení, která mohou být podporována kompetentními orgány a činiteli na příslušných úrovních, a tím poskytl členským státům a Evropské komisi rady týkající se budoucí politiky a inovací v tomto důležitém problému. Tento dokument proto reaguje výše uvedenou výzvu.

Hlavní filozofie snahy o načrtnutí doporučení a závěrů je níže vysvětlena podrobněji. Druhá strana jejího oprávnění je spojena s nedávným úsilím EU o vypracování společné strategie zaměstnanosti, evropského prostoru pro kvalifikace, např. pokud jde o dosažení lepší transparentnosti v kvalifikačních a certifikačních systémech a o struktury pro další podporování volného pohybu pracovních sil a vzájemného uznávání jejich kvalifikací. Prvky strategie zaměstnanosti a transparentního přístupu zde nebudou opakovány; mohou být získány z jiných publikací Evropské komise nebo CEDEFOP.

III. Hlavní úkoly pro systémy a opatření

Efektivní vyrovnání nabídky a poptávky v OVP je velmi známý problém; neustále se jím zabývají experti a činitelé ve vzdělávání i v oblasti ekonomiky a politiky zaměstnanosti. Nikdo nemá definitivní odpověď na to, jak se k tomuto problému postavit, všichni však usilují o nalezení jeho řešení!

Spojení mezi přípravou a poskytováním vzdělávání nebo kvalifikací a sociálně ekonomickou poptávkou ovlivňuje celá řada faktorů; nejdůležitější z nich jsou:

- demografický vývoj;
- sociální, kulturní nebo kontextové faktory ovlivňující modely volby, postoje a motivaci jednotlivců;
- účast žen ve vzdělávání a v zaměstnání (genderové otázky);
- stupeň migrace a mobility kvalifikovaných nebo nekvalifikovaných pracovních sil;
- regionální faktory: např. větší aglomerace/města nebo venkov, staré průmyslové struktury nebo struktury poznamenané novou ekonomikou (služeb);
- poptávka podniků po pracovních silách a kvalifikacích spojená s existujícími strukturami podniků a s organizací práce na regionální, odvětvové nebo národní úrovni;
- technické inovace, např. v informační a komunikační technologii, nebo inovace spojené s novým (makroekonomickým) vývojem, např. rozsáhlé státní investice do určitých oblastí (včetně fondů EU), státní programy výzkumu a vývoje, regionální rozvoj atd.;

- ekologické investice a odpovídající nařízení, měnící se opatření pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, nařízení na ochranu spotřebitelů týkající se zboží a služeb atd.;
- internacionalizace hospodářství, mezinárodní obchodní vztahy a konkurence;
- rozvoj systémů (počátečního a dalšího) vzdělávání/přípravy a partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem;
- rovnováha mezi všeobecným/akademickým a profesním/odborným vzděláváním a jejich vzájemná přitažlivost;
- transparentnost (národních) klasifikací povolání a systémů kvalifikací, efektivita profesního poradenství atd.;
- rychlost a účinnost při přenášení *know-how* z výzkumu a profesních zkušeností do úprav OVP.

Výsledky výzkumů vzdělávání a odborného vzdělávání a přípravy prováděných od začátku 60. let zdůrazňují vzájemnou závislost mezi poptávkou světa práce na jedné straně a opatřeními systému vzdělávání a přípravy na straně druhé. Některé novější studie dokonce konstatovaly vzrůstající trend k posílení vlivu opatření vzdělávání a přípravy na stranu nabídky kvalifikací a na poptávku světa práce, která byla v minulosti považována za dominantní. Dnes však nemůžeme nadále předpokládat, že spojení mezi vzděláváním a zaměstnaností je jednodimenzionální, zejména vedoucí od poptávky světa práce k více či méně přímé odezvě v nabídce dovedností a kvalifikací.

Hlavní výzvou pro jakýkoliv systém řídící soulad nabídky a poptávky v povoláních a kvalifikacích je zvýšená akcelerace změn, které se týkají hlavně těchto faktorů: Změn v subjektivních modelech spojených s módností povolání, způsoby a sociálně-kulturními dimenzemi nebo kontextem; změn v technických a komunikačních modelech a modelech organizace práce; změn v postojích týkajících se chování spojených s budováním rodiny, se sdílením odpovědnosti mezi mužem a ženou za péči o dítě a jeho výchovu a změny ve vztahu k novým formám (flexibilní) práce, například k práci na dálku (*tele-work*), k práci na zkrácený úvazek nebo příležitostné práci atd.

Velmi náročným problémem dneška je, jak v politice vzdělávání a přípravy, tak i v politice zaměstnanosti sladit nabídku kvalifikací s poptávkou po nich, a jak dosáhnout shody mezi dimenzí ekonomickou (produktivita, mobilita, adaptabilita a flexibilita absolventů) a sociální (prevence a potírání vylučování nebo marginalizace určitých skupin, zvyšování jejich zaměstnatelnosti atd.). Tato skutečnost v posledních letech pravděpodobně vyvolala ustavování nebo obnovování příslušných institucí, nástrojů a metod. Političtí činitelé a ti, kterých se to týká, potřebují spolehlivé informace dříve, než zahájí akce, které mohou mít v daném kontextu dalekosáhlé sociálně-ekonomické a kulturní důsledky. Pečlivá příprava, zpracování a uskutečnění těchto akcí je bezpodmínečná, má-li si politika v těchto klíčových oblastech uchovat svou důvěryhodnost a mají-li být politické akce účinné. Veřejná správa však, zdá se, nemá veškeré profesionální *know-how*, ani nezbytnou politickou sílu k samostatnému uskutečnění odpovídajících akcí. Proto administrativa zapojuje profesní instituce, odborové svazy, organizace zaměstnavatelů i manažery a učitele, aby dále získávali potřebné informace a připravili, zpracovali a zrealizovali odpovídající výsledky.

Nejvýznamnější úkol je však spojen se stárnutím populace ve světle demografických trendů, které mohou střednědobě a dlouhodobě zpochybnit schopnost inovovat a konkurovat. Kvalifikace získané v počátečním vzdělávání a přípravě nejsou nadále dostačující, doplňkové kvalifikace a kompetence spojené s pracovními a životními zkušenostmi získávají na váze a jak podniky, tak sociální a političtí činitelé je musí brát mnohem systematictěji v úvahu. Neformální učení a

pracovní zkušenosti musí být lépe zhodnoceny a příslušné kompetence potvrzovány oprávněnou institucí tak, aby se podporovala pracovní a geografická mobilita i individuální kariéra.

Vzhledem k potřebnosti profesního poradenství pro mladé lidi a stále více také pro starší lidi, kteří musí změnit své zaměstnání nebo přeorientovat svou kariéru, jsou nutné podrobnější informace o vyhlídkách různých povolání a o profesních trendech v jednotlivých odvětvích, segmentech trhu práce a v určitých regionech. Pracovní síly s nízkou kvalifikací jsou v současné době pod velkým tlakem, aby se zúčastnily dalšího vzdělávání a celoživotního učení, a tím se přizpůsobily novým požadavkům a udržely si své zaměstnání. Poptávka po poradenství se zvyšuje v době: (i.) obtížnějšího přechodu ze školy do světa práce pro mladé lidi, (ii.) zvyšujícího se počtu rodičů, kteří chtějí pro své děti co možná nejlepší vzdělávání/přípravu, (iii.) zřetelných informací o podnicích přijímajících vysokoškolsky vzdělané lidi i na místa, která dříve vysoce kvalifikované síly nevyžadovala. Poradenské služby potřebují od nadřazených institucí a z jednotlivých profesí jasnější informace, aby mohly efektivněji vykonávat své úkoly.

IV. Nové a rozšířené úkoly anticipace vývoje v povoláních a kvalifikacích

Rozšíření úkolů a zlepšení odpovídajících institutů a nástrojů (nebo dokonce vytvoření nových) pro anticipaci trendů v profesním a kvalifikačním vývoji bylo z velké části vyvoláno těmito výzvami. Jen několik málo zemí (dosud) nemá odpovídající mechanismy. Některé země vlastní širokou škálu, často velmi konkurenčních nástrojů, například pro zkoumání různých úrovní akademických nebo profesních kvalifikací, různých odvětví, regionů a jednotlivých povolání. Jiné země spoléhají na soukromé konzultanty nebo na univerzitní ústavy a výzkumníky, další mají propracovaný soubor veřejných institucí pokrývajících odvětvové a regionální rozdíly nebo různé úrovně dovedností. Jen několik zemí má sjednocenou a centralizovanou instituci odpovědnou za všechny aspekty spojené s profesemi a kvalifikacemi všeho druhu a na všech úrovních. Ani státní správa (instituce ústřední vlády nebo ministerstva) nemají vždy plnou odpovědnost. V některých zemích mají hlavní odpovědnost za odpovídající nástroje a mechanismy regionální nebo dokonce místní úřady. Jinde mají profesní instituce nebo organizace sociálních partnerů určitou samostatnost při provádění akcí a zakládají instituce, které jsou buď podporovány či financovány oficiálními orgány, nebo ne. Tato scéna je tudíž velmi odlišná v závislosti na tradicích každého členského státu, jeho kulturním a institucionálním vývoji. Vzhledem k tomu nepřináší žádný užitek, činí-li se rovnou závěry o nejlepším možném *modelu* vhodném pro aplikaci ve všech zemích.

Hlavním problémem, na který se průzkum zaměřil, byla otázka, jak přenést *know-how* a informace vyplývající z přehledů a výsledků výzkumů do obsahu a metod vzdělávání a do kvalifikací poskytovaných školami. Rychlost přenosu a jeho efektivnost je v době zvýšené konkurence, individualizace a decentralizace na jedné straně a zvyšující se izolace a netransparentnosti kursů a (podnikových) identit na straně druhé klíčovou záležitostí. Lze pozorovat nedostatečnou spolupráci a zapojení institucí do sítí a chybějící souvislost mezi různými nástroji.

Politici činitelé jsou dosti často připraveni financovat snahy v této oblasti, ne vždy však zajistí řádné využití výsledků nebo jejich zhodnocení v širší diskusi, pokud jde o pozitivní nebo negativní důsledky pro vzdělávání, přípravu a zaměstnanost. V této oblasti, kde by předtím, než se bude přemýšlet o jakékoliv realizaci, mělo dojít k diskusi se širší veřejností, zainteresovanými stranami a organizacemi sociálních partnerů, převládají vnitřní a expertní diskuse. Média, tisk a televize by měla hrát aktivnější roli v přenášení informací širšímu publiku, aby tak došlo ke komplexnější diskusi.

V. Doporučení a závěry⁴

Doporučení a závěry čerpají z informací vyplývajících z řady aktivit CEDEFOP prováděných v posledních letech, jsou však založeny hlavně na studii zahájené v roce 1999 o metodách a nástrojích pro anticipaci profesních a kvalifikačních trendů.⁵

Doporučení se zaměřují spíše na politiku a opatření, než na techniky a metody, protože doporučení týkající se technik a metod již byla předložena v nedávné publikaci CEDEFOP založené na dřívější práci v rámci sítě Ciretoq⁶.

1. **Shoda mezi trhem práce nebo ekonomickou výkonností a zájmem na rovnosti a sociální soudržnosti** by měla být explicitnější ve vytváření a používání odpovídajících institucí a mechanismů, profesních a vzdělávacích standardů nebo profilů.⁷ Měly by být podporovány spíše široce založené komplexní reformy a celá řada souvisejících inovací, než úsilí soustředěné pouze na několik oblastí⁸ za účelem zlepšení fungování trhu práce.

Poznámka: Spíše než soustředit se na určité specifické problémy, např. na informační a komunikační technologii (ICT), pouze na určité cílové skupiny, určité regiony nebo odvětví či úrovně přípravy, by bylo třeba se zaměřit na sociálně-ekonomickou politiku a na kontext, který by měl být střednědobě a dlouhodobě udržitelný a v jehož rámci by tyto specifické cíle měly významné místo, nebyly by však zkoumány izolovaně. Rozhodujícím prvkem jsou správně „namíchané“ postupy při navrhování těchto nástrojů.

2. **Začlenění organizací sociálních partnerů a profesních institucí** do struktury těchto institutů je podstatné. Měly by však být integrovány do administrativní struktury na odpovídající úrovni a řádně kontrolovány parlamentem a dalšími kompetentními kontrolními orgány, aby byla zajištěna rovnováha mezi nevyhnutelně konfliktními (sociálně-ekonomickými) zájmy.

Poznámka: Je nutný nový druh partnerství mezi jednotlivými činiteli a jejich zapojení do sítě (obecné cíle pro to musí stanovit političtí činitelé); jejich úkoly a pracovní metody musí být řádně vyjasněny, aby se nestalo, že experti, zasloužilci nebo partikulární zájmy se stanou všemohoucími. Širší politická debata o výsledcích jejich zjišťování a přehledů zahrnující všechny potenciální zúčastněné a cílové skupiny se musí odehrávat dříve, než dojde ke skutečné realizaci politiky založené na těchto výsledcích.

3. **Souvislé a stálé úsilí o obnovování profesních profilů a standardů vzdělávání a přípravy** by mělo být zajišťováno příslušnými institucemi a mechanismy, proces obnovy však musí být časově omezen (např. na 1 nebo 2 roky v závislosti na množství úkolů); musí být také výstižný, transparentní a efektivní od samého začátku. Výsledky by měly být rychle přeneseny do obsahu a metod vzdělávání/přípravy a být použitelné alespoň po určitý počet let (minimálně pět let), aby se zabránilo příliš častým změnám a bylo možné řádně verifikovat účinnost nového standardu nebo příslušného profesního profilu v odpovídajícím sociálně-ekonomickém kontextu.

Poznámka: To se může zdát v rozporu s dříve uvedeným doporučením, jakmile jsou však úkoly a metody řádně definovány a experti dostanou pravomoci k provedení určitých akcí, měli by mít také zaručeno, že jejich práce má šanci na rychlou realizaci a to bez ohledu na změnu priorit, ke které mezitím může dojít. Také by to mělo zabránit tomu, aby „krátkodobost“ ovládala střednědobé a dlouhodobé potřeby.

⁴ Tyto závěry nejsou specifické pro jednotlivé země, ale vztahují se k odpovídající úrovni v členských nebo kandidátských státech nikoliv k evropské úrovni, pokud to není v textu přímo uvedeno.

⁵ Viz poznámka pod čarou č. 3.

⁶ Sellin, B.: Evropské trendy ve vývoji povolání a kvalifikací. I. díl. Příloha Zpravodaje VÚOŠ, 2. pololetí r. 1999.

⁷ To je hlavní výsledek průzkumů CEDEFOP o scénářích a strategiích pro rozvoj systémů OVP v roce 1999, důkaz, který již dokumentovala OECD v rámci své studie povolání provedené v 25 členských zemích. Většina příslušných institucí dává přednost ekonomickému hledisku a opomíjí sociálně kulturní dimenzi.

⁸ Viz hlavní závěry zprávy OECD.

4. Měla by být ustavena **permanentní zpětná vazba mezi výzkumníky a úředníky** spojenými s lidmi z praxe, učiteli, instruktory a dalšími odborníky, která by umožňovala verifikaci adaptability a efektivnosti profesních a kvalifikačních profilů nebo standardů ve skutečné praxi; měl by být založen stálý pozorovací systém, který by pomáhal rozhodujícím činitelům při hodnocení toho, zda, kdy a jak často by měly být profily nebo standardy obnovovány.

Poznámka: Zapojené nástroje a činitelé by měli být usazeni ve stálejším pracovním prostředí umožňujícím určitý systém sebekontroly a sebeřízení s permanentní zpětnou vazbou a usnadňujícím neustále brát v úvahu nové vědomosti a vhledy. Náhlé změny a inovace mají často kontraproduktivní účinky na tvorbu vzdělávacích programů.

5. Na národní úrovni a ve střednědobém výhledu dokonce i na evropské úrovni by měla být dohodnuta **transparentní struktura nebo rámec profesních a vzdělávacích standardů a úrovní**, na kterou by se mohly odkazovat snahy všech decentralizovaných, místních, regionálních a odvětvových úrovní⁹. Tyto rámce jsou nyní ustavovány ve většině evropských zemí; v současnosti jsou však příliš ovlivňovány programy počátečního vzdělávání a přípravy. Měly by naopak umožňovat vymezení kvalifikací, dovedností nebo programů počátečního vzdělávání a přípravy stejně jako kvalifikací poskytovaných prostřednictvím celoživotního učení nebo dalšího vzdělávání a přípravy v průběhu dospělého a pracovního života.

Poznámka: Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání (ISCED) schválená UNESCO a dalšími mezinárodními orgány v roce 1997 se také vztahuje hlavně na formální vzdělávání a přípravu a nebere v úvahu celoživotní učení a kompetence získané neformálním způsobem. Přirazení studijních programů určitým úrovním je provedeno národními úřady bez jakéhokoli porovnání na mezinárodní úrovni. Ve střednědobém a dlouhodobém výhledu bude zřejmě nezbytný důvěryhodnější evropský nebo mezinárodní rámec spojený s jasnou procedurou přidělování kvalifikací, má-li být evropská oblast kvalifikací transparentnější.

6. Univerzity a vysoké školy by měly mít posílenou svou **výzkumnou kapacitu** a měly by pravidelněji studovat trendy ve vývoji profesí a kvalifikací, vyhlídky zaměstnanosti, problémy spojené s organizací práce, podniky a jejich vzdělávací potřeby. Zvláštní úsilí by se mělo zaměřit na to, aby se umožnilo další vzdělávání průmyslových sociologů, pedagogů a ekonomů nebo odborníků na jednotlivé technické profese z hlediska studia vývoje dovedností a problému rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou.

Poznámka: Jen v několika zemích skutečně existuje výzkum odborného vzdělávání a přípravy jako specifická disciplína. Existuje však v pedagogických vědách mezi dalšími příbuznými disciplínami, například sociologií, ekonomikou, psychologii atd. OVP je překlenovací a interdisciplinární nebo multidisciplinární doména, dosud se však ve většině evropských států neprosadila jako samostatná oblast výzkumu. Je třeba usilovat o lepší kvalifikování výzkumníků včetně těch, kteří přicházejí ze sousedících disciplín, v otázkách spojených s výzkumem a vývojem OVP. Učitelé a instruktoři OVP by měli být také lépe připravováni, především v institucích, které jsou součástí vysokých škol nebo jsou alespoň s nimi úzce spojeny.

7. **Odvětvové a regionální či dokonce národní a evropské scénáře a strategie** pro střednědobou a dlouhodobou podporu OVP by měly být vypracovány odborníky a navrhovány politickým činitelům a zainteresovaným lidem a organizacím (včetně sociálních partnerů), aby se zlepšil a urychlil jejich proces

⁹ Takový rámec úrovní by se mohl v případě potřeby odkazovat na evropskou pětiúrovňovou strukturu navrženou Radou v roce 1985 (viz Rozhodnutí Rady o srovnatelnosti profesních kvalifikací z července 1985) a/nebo ke klasifikaci ISCED pro srovnávání kurzů a studijních programů. Existují ve většině zemí, a činí systémy vzdělávání transparentnější jak v dané zemi, tak na mezinárodní úrovni; viz expertíza, kterou CEDEFOP zadal CINOP (Nizozemsko) a partnerským ústavům v pěti členských státech, na téma "Evropské struktury kvalifikačních úrovní". Expertíza bude publikována v CEDEFOP a založena na studiu nedávného vývoje v Německu, ve Španělsku, ve Francii, v Nizozemsku a ve Spojeném království.

rozhodování.¹⁰ Toto úsilí by měly podporovat instituty a mechanismy, které jsou k dispozici pro profesní a vzdělávací standardy.

Poznámka: Metodologie tvorby scénářů jsou speciálně upraveny pro potřeby anticipace trendů ve vývoji OVP na odvětvové a regionální úrovni a v různých kulturách. Umožňují hodnocení potenciálního vlivu různých trendů, jejich pravděpodobnosti a významu. Delfská metoda dotazování expertů v různých kolech i systémy orientačního testování pro srovnávání indikátorů a výkonu systémů a podsystémů vzdělávání a přípravy jsou srovnatelné nástroje pro doprovázení specializovanějších a hlubších výzkumů i pro podporu širších politických debat.

8. Měla by být založena **evropská síť institucí a orgánů odpovědných za odborný/profesionální vývoj OVP a zejména za podporu nových profesních a vzdělávacích standardů**, která by mohla být moderována CEDEFOP. Ta by měla umožňovat vzájemné učení a výměnu zkušeností, uvádět v chod společné podniky, provádět odvětvové studie a srovnávací přehledy, budou-li si to tyto instituce a orgány přát. Mohla by také s použitím dosud vyvinuté metody scénářů rozvinout tvorbu hlubších přehledů. Práce prováděná v rámci této sítě by měla být spolufinancována z národních a evropských zdrojů a měla by být zaměřena na podporu snah o komparativní výzkum a vývoj.¹¹ Mohla by také tvořit podstatný základ pro sociální dialog na evropské úrovni, zejména na odvětvové úrovni, a u některých povolání vyznačujících se vysokým stupněm evropské mobility (například povolání v dopravě a ve stavebnictví, v turismu a v hutnických a strojírenských oborech).

Poznámka: CEDEFOP chce reorganizovat a dále rozvíjet své služby pro větší organizace pro odbornou přípravu v Evropě a udržovat s nimi spojení. Je vypracována expertíza týkající se druhu (doplňkových nebo alternativních) služeb, které mohou být poskytovány v budoucnosti, a priorit organizací pro odbornou přípravu, které mohou mít zájem o otázku anticipace trendů nebo o užší spolupráci z hlediska dalšího vývoje OVP. Výsledkem této expertízy a nové iniciativy CEDEFOP může být subskripční systém pro pravidelné informace a služby založený na Internetu i členství organizací pro odbornou přípravu, výzkum a vývoj. Přípravuje se významná konference s organizacemi pro odbornou přípravu, která se má konat v roce 2001.

9. **Tato síť členských organizací by mohly neustále sledovat inovace** a vypracovávat nebo obnovovat metodologické a technické nástroje pro pozorování vývoje profesí a poskytování rad politickým činitelům a pracovníkům z praxe o dobrých zkušenostech a pozitivních řešeních. Síť by mohla velmi pragmatickým způsobem pomáhat politickým činitelům, aby lépe realizovali a hodnotili své akční plány, a vysoce profesionálním způsobem lobovat za zlepšení systémů a podsystémů OVP z hlediska výsledků stálého pozorovacího systému.

Poznámka: Pozorování a podporování realizačního procesu inovací je velký úkol. Výzkum a expertíza by měly vstupovat do této oblasti a pokoušet se analyzovat pozitivní a negativní účinky, které inovace mohou mít v rámci celkového sociálně-ekonomického nebo specifického kontextu (viz 1. doporučení). Hodnotící výzkum by mohl podstatně podporovat samosprávný a samostatně organizovaný systém a zapojení činitelů do sítě a permanentně umožňovat hodnocení činitelů odpovědných za uskutečňování inovací.

10. **Nástroje na regionální, odvětvové a místní úrovni by měly být schopny poskytovat skutečný základ vědomostí centrálním orgánům a kooperativním sítím.** Bez regionálního, odvětvového nebo místního

¹⁰ CEDEFOP právě společně s Evropskou nadací odborného vzdělávání dokončil první fázi přehledů spojených s problémem scénářů a strategií (viz zpráva CEDEFOP/ETF a syntéza první fáze na internetové stránce www.trainingvillage.gr), které zahrnují pět členských států EU a pět kandidátských zemí ze střední a východní Evropy. Použitá metoda dále rozvinutá v tomto významném projektu by měla být snadno přenosná na jiné (odvětvové nebo regionální) úrovně v jednotlivých členských státech.

¹¹ Bude-li potvrzen zájem o vytvoření či založení takové sítě, mělo by se zakládající shromáždění sejít v roce 2001 a příslušný statut by byl navržen skupinou iniciátorů. Tato síť by mohla být také podporována v rámci programu Leonardo da Vinci II, však s účastí CEDEFOP (a ETF, bude-li mít zájem). Řídící výbor CEDEFOP by mohl přebírat a předávat příslušné iniciativy Evropské komisi a členským státům.

nástroje by zásoba a analýza nezbytných informací utrpěla i na vyšší úrovni rozhodování. Longitudinální a empirické přehledy by mohly být zahájeny s podniky a některými cílovými skupinami. *Know how* expertů, učitelů a instruktorů, manažerů a odborářů i účastníků vzdělávání a přípravy by mělo být lépe využíváno, protože oni dobře vědí, oč jde.

Poznámka: Bez jejich explicitních a implicitních vědomostí a know how jsou důkladná zkoumání téměř nemožná. Případové studie, studie uskutečnitelnosti, pilotní projekty a shromažďování dobrých zkušeností z praxe jsou nástroje, které by na těchto úrovních měly být aplikovány častěji. Mohly by být ověřovány možnosti jejich přenosu a/nebo širší aplikace. Na úrovni tovární haly nebo učebny mohou být poznatky lépe objasněny než prostřednictvím studií prováděných od stolu, nebo pouze prostřednictvím expertů zapojených do (virtuální) sítě.

11. Kvantitativní a empirické studie nebo statistické analýzy by měly být více kombinovány s intenzivními, holistickými a kvalitativními přehledy prováděnými například prostřednictvím rozhovoru a/nebo specifických metod pozorování. Zdá se, že spor, který dříve existoval mezi empiriky a kvalitativními výzkumníky, již ustává. Obě strany si uvědomují, že musí spolupracovat a přizpůsobovat své nástroje překládaným otázkám. Nejlepší výsledky přináší kombinace obou přístupů.

Poznámka: To je příznivé pro budování nového druhu týmové práce a pro více interdisciplinární přístup k výzkumu a vývoji OVP.

12. Vliv výzkumu a vývoje OVP na tvorbu politiky a obsah a procedury rozhodování sociálních partnerů byl měl být podstatně zlepšen. To předpokládá nový druh partnerství a zapojování do sítí. Výzkum se musí věnovat hlavním zájmům politických činitelů a sociálních partnerů, zatímco ti se musí výzkumníků vyptávat, diskutovat o výsledcích výzkumu a podporovat jejich zavádění do praxe. Tyto dva světy mají stále problémy se vzájemným dorozumíváním. „*Splendid isolation*“ výzkumu není nadále obhajitelná, tak jako negace jeho výsledků ze strany politických činitelů a podílů, kteří se zabývají hlavně zvládnutím dennodenní praxe. Rozšiřování výsledků výzkumu, jejich publikování a distribuce je třeba také financovat, nestačí jen vypracovat zprávy jako takové. Výzkum by se měl více orientovat na zákazníka a poskytování výsledků musí být urychleno, aby se udržel krok s rychlostí změn. Lidé z médií a novináři musí být školeni k tomu, aby lépe napomáhali při budování mostů mezi těmito dvěma světy.

Poznámka: V současné době je nedostatek zprostředkovatelů, kteří by mohli přeložit velmi specializovaný jazyk expertů a výzkumníků do sdělení, která by byla pochopitelná a přesvědčivá pro širší veřejnost. Zejména v evropském multi-lingvistickém kontextu by tito zprostředkovatelé měli hrát podstatnou roli, měli by sami být multi-lingvističtí a dostatečně flexibilní k tomu, aby dokázali pohlédnout za hranice svého vlastního kulturního kontextu.

13. Měly by být vyvíjeny systémy včasného varování, které by pomáhaly politickým činitelům při stanovení priorit. Profese a kvalifikace jsou sociální konstrukt a měly by být neustále přizpůsobovány změnám. Pro účely vzdělávání a přípravy je však v rámci změn nezbytně nutná také určitá stabilita.

Poznámka: Měli bychom žít po určitou dobu s tímto rozporem, dokud probíhá současná paradigmatická změna. Nakonec musí být vytvořen v rámci změn nový druh stability, v níž je podstatná plná participace lidí na procesu změn. To je samo o sobě nejdůležitějším cílem vzdělávání a přípravy a vede to zpět k otázce shody mezi ekonomickými a sociálními zájmy obsažené v 1. bodě těchto doporučení. Bude třeba ustavit novou rovnováhu mezi sociálními nebo kulturními a ekonomickými nebo technickými složkami kvalifikace, mezi konkrétními a těžko definovatelnými dovednostmi, chceme-li umožnit lidem zvládnout tyto změny v daném sociálně-ekonomickém, kulturním a ekologickém kontextu. ■

Zpravodaj	Odborné vzdělávání v zahraničí (do roku 2000 Zpravodaj VÚOŠ)
	Vydavatel: Národní ústav odborného vzdělávání – Anna Konopásková Weilova 6, 102 00 Praha 10 – Hostivař. Tel. 7486 22 51, fax 7486 33 80. E-mail: konopask@nuov.cz Vydávání povoleno MK ČR pod č. registrace E 10679.